

Konvencija o pravima lica s invaliditetom

Distr.: opšta
12. april 2017.
NEREDIGOVANA VERZIJA

Original: engleski

Komitet za prava lica s invaliditetom

Zaključna razmatranja o inicijalnom izvještaju Bosne i Hercegovine*

I. Uvod

1. Komitet je razmatrao inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine (CRPD/C/BIH/1) na sjednicama 308. i 309. održanima 27. i 28. marta 2017. i usvojio ova zaključna razmatranja na sjednici 323. održanoj 6. aprila 2017.
2. Komitet pozdravlja inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine koji je urađen prema smjernicama za izvještavanje i zahvaljuje zemlji-članici na pisanim odgovorima (CRPD/C/BIH/Q/1/Add.1) na listu pitanja koja je pripremio Komitet.
3. Komitet cijeni konstruktivni dijalog vođen tokom razmatranja i pohvaljuje zemlju-članicu zbog jačine delegacije na čijem je čelu bio ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine pri Kancelariji Ujedinjenih nacija u Ženevi.

II. Pozitivni aspekti

4. Komitet pohvaljuje zemlju-članicu za usvajanje:
 - (a) Politike u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini od strane Savjeta/Vijeća ministara Bosne i Hercegovine 8. maja 2008.;
 - (b) Nove Strategije za unapređenje položaja lica s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2016. – 2021.
5. Komitet pozdravlja:
 - (a) Podršku zemlje-članice udruženjima lica s invaliditetom datu 2016. godine i namjeru da se ova podrška poveća u narednim godinama;
 - (b) Prvu konferenciju o ženama s invaliditetom u Bosni i Hercegovini održanu 6. marta 2015. godine i stvarenje Agencije za rodnu ravnopravnost BiH;
 - (c) Povećanje finansijskih podsticaja za zapošljavanje lica s invaliditetom između 2011. i 2016. (od 150.000 do 19.245.551 KM).

* usvojena na sedamnaestom zasjedanju Komiteta (20. marta do 12. aprila 2017.).

III. Osnovne bojazni i preporuke

A. Opšti principi i obaveze (članovi 1. – 4.)

6. Komitet je zabrinut zbog netransparenstnosit postupaka i propisa u odnosu na konsultacije o organizacijama lica s invaliditetom. Takođe je zabrinut i zbog nepostojanja sistemske finansijske podrške i izgradnje kapaciteta organizacija, posebno na lokalnom nivou.

7. **Komitet preporučuje zemlji-članici da usvoji zvanične i transparentne mehanizme redovnih konsultacija s organizacijama lica s invaliditetom, uključujući i one koje predstavljaju žene i djecu s invaliditetom, nagluha i gluha lica, lica s psihosocijalnim i/ili intelektualnim poteškoćama u svim entitetima i kantonima. Komitet takođe preporučuje da zemlja-članica obezbijedi dovoljne i redovne finansijske resurse organizacijama lica s invaliditetom**

8. Komitet izražava bojazan zbog nepostojanja koncepta invaliditeta s aspekta ljudskih prava u entitetima i kantonima zemlje-članice u skladu s Konvencijom. Takođe je zabrinut zbog nepreduzimanja napora za revizijom važećih propisa i njihovim potpunim usklađivanjem s Konvencijom, imajući u vidu odredbe člana 4(5) Konvencije.

9. **Komitet preporučuje zemlji-članici da usvoji usklađeni koncept invaliditeta s aspekta ljudskih prava u skladu s Konvencijom. Takođe preporučuje da zemlja-članica revidira važeće propise i nacrt budućih uz redovne konsultacije s organizacijama lica s invaliditetom.**

B. Specifična prava (čl. 5. – 30.)

Ravnopravnost i nediskriminacija (čl. 5)

10. Komitet je zabrinut zbog:

(a) Nesistematske primjene propisa protiv diskriminacije i nepostojanja jasne definicije diskriminacije na osnovu invaliditeta s efikasnim i važećim sankcijama u odnosu na član 2 Zakona o zabrani diskriminacije;

(b) Različita zakonska prava lica s invaliditetom čiji invaliditet nije posljedica rata u poređenju s civilnim žrtvama rata i ratnim vojnim invalidima;

(c) Postojeće prakse različite procjene istog invaliditeta na osnovu uzroka i/ili porijekla invaliditeta;

(d) Nepostojanja odredaba u vezi s razumnim prilagođavanjem sa sankcijama;

(e) Nedovoljno informacija o borbi protiv višestruke diskriminacije i intersekcioni oblika diskriminacije i korištenju izraza kao što je “privremene posebne mjere” ili “specijalne potrebe” koje nisu jasno regulisane, posebno u obrazovanju i u predmetima nacionalnih manjina.

11. **Komitet preporučuje da zemlja-članica:**

(a) **Da pregleda svoje propise radi uključenja definicije diskriminacije na bazi invaliditeta kojom bi se obuhvatili svi oblici diskriminacije na bazi invaliditeta, između ostalog i višestruka intersekcionalna diskriminacija i da alociraju finansijska sredstva za njihovu efikasnu primjenu;**

(b) Razradi i primijeni usaglašene kriterijume, postupke procjene i prava radi procjene stepena invaliditeta za sva lica s invaliditetom bez obzira na uzrok njihovog invaliditeta;

(c) Usvoje i primijene koncept razumnog prilagođavanja s efikasnim sankcijama ra bi se obezbijedilo da uskraćivanje razumnog prilagođavanja predstavlja diskriminaciju na osnovu invaliditeta;

(d) Uvedu efikasni i odgovarajući lijekovi, kao i progresivne sankcije za javni i privatni sektor.

Žene s invaliditetom (čl. 6)

12. Komitet je zabrinut zbog:

(a) Nedovoljno informacija o sveobuhvatnoj politici ili strategiji rodne ravnopravnosti u odnosu na Gender Akcioni plan za BiH za 2013. – 2017.;

(b) Nedostatak širokih konsultacija s organizacijama žena s invaliditetom i njihovo učešće takođe i na lokalnom nivou;

(c) Nepostojanja odgovarajućeg i transparentnog finansiranja i mjera koje se odnose na zapošljavanje napravljenih prema zahtjevima žena s invaliditetom;

(d) Činjenice da “gotovo nije zabilježeno” učešće žena s invaliditetom u političkom životu.

13. Pozivajući se na svoj opšti komentar br. 3 (2016.) o ženama i djevojkama s invaliditetom i u svjetlu ciljeva Ujedinjenih nacija 5.1, 5.2 i 5.5 za održivi razvoj, Komitet preporučuje zemlji-članici da:

(a) usvoji efikasnu strategiju da bi se obezbijedila puna zakonska zaštita i uživanje prava žena i djevojaka s invaliditetom u skladu s Konvencijom i da se perspektiva invaliditeta inkorporira u sve politike i programe koji se odnose na rodnu ravnopravnost, uključujući i politike i mjere koje se odnose na zapošljavanje;

(b) preduzme odgovarajuće mjere za prevenciju i borbu protiv oblika višestruke i interseksionalne diskriminacije s kojom se susreću žene i djevojke, posebno u pristupu pravdi, zaštiti od nasilja i zlostavljanja, obrazovanja, zdravlja i zapošljavanja;

(c) obezbijedi efikasno učešće žena i djevojaka s invaliditetom putem njihovih reprezentativnih organizacija u procesu konsultacija, političkog učešća i odlučivanja.

Djeca s invaliditetom (čl. 7)

14. Komitet izražava bojazan da tjelesno kažnjavanje djece, posebno djece s invaliditetom nije izričito zabranjen u porodici, ustanovama za alternativnu njegu i dnevnu njegu u zemlji-članici. On je dalje zabrinut zbog nepostojanja univerzalnog i ravnopravnog pristupa uslugama i intervencijama koje proističu iz priznanja u ranom djetinjstvu za djecu s invaliditetom .

15. Komitet preporučuje da zemlja-članica:

(a) Izričito i univerzalno zabrani tjelesno kažnjavanje djece, s posebnom pažnjom na djecu s invaliditetom koja žive u institucijama;

(b) Obezbijedi djeci s invaliditetom dovoljno intervencija u ranom djetinjstvu i napredovanje usluga u saradnji s organizacijama roditelja s djecom s invaliditetom na lokalnom nivou.

Osvještavanje (čl. 8)

16. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja informacija o kampanjama na nacionalnom i lokalnom nivou, te programima osvještavanja i obuke osoblja javnih i privatnih medija, kao i o tome da li je tekst Konvencije dostupan na znakovnom jeziku.

17. **Komitet preporučuje zemlji-članici da prevede Konvenciju na znakovni jezik i organizuje obuku za javne i privatne medije o tome kako treba prikazivati u medijima lica s invaliditetom da bi se otklonili negativni stereotipi i predrasude prema njima. Komitet takođe preporučuje da zemlja-članica preduzme efikasne i redovne korake za osvještavanje članova parlamenta i funkcionera vlasti na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i za ažuriranje programa obuke arhitekata o pravima lica s invaliditetom.**

Pristupačnost (čl. 9)

18. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja sveobuhvatne strategije za pristupačnost (dostupnost), a ni usaglašenih propisa na svim nivoima s efikasnim sankcijama, te zbog činjenice da većina javnih objekata, institucija, a posebno onih koje pružaju građanima pravnu pomoć i/ili posebno usluge licima s invaliditetom, kao i javni prevoz nisu pristupačni za lica s invaliditetom. Takoše je zabrinut i zbog činjenice da elektronski mediji masovne komunikacije nisu dati u formatu dostupnom licima s invaliditetom.

19. **Komitet preporučuje zemlji-članici:**

(a) **da usvoji sveobuhvatnu strategiju pristupačnosti i akcioni plan s dovoljnim budžetom, efikasnim mehanizmima praćenja i reperima za otklanjanje prepreka s izvršnim i izvodivim sankcijama zbog neprimjene;**

(b) **Promoviše univerzalni dizajn za sve javne objekte, službe i javni prevoz;**

(c) **Obezbijedi dostupnost informacije koje donose mediji društvenih komunikacija, posebno elektronski mediji u skladu s opštim komentarom br. 2 (2014.) o pristupačnosti (čl. 9);**

(d) **Posvete pažnju vezama između člana 9 Konvencije i ciljeva 9, 11.2 i 11.7 Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija.**

Stanje rizika i humanitarnih vanrednih situacija (čl. 11)

20. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja sveobuhvatne strategije za protokole podrške licima s invaliditetom u situacijama rizika i humanitarnih vanrednih situacija. Posebno je zabrinut zbog nepostojanja ravnopravnog pristupa informacijama u odgovarajućem formatu u skladu s opštim komentarom br. 2 (2014.).

21. **Komitet preporučuje da zemlja-članica usvoji efikasan sistem u skladu sa Okvirom Sendai za smanjenje rizika od katastrofa za period 2015. – 2030. da bi imala dostupnu (npr. putem „vrućih telefona“, aplikacija s porukama upozorenja za mobilne telefone, opštim priručnicima na znakovnom jeziku i na Brajevom pismu) i sveobuhvatnu strategiju za vanredne situacije i protokole za rizične situacije, te da traži da sve javne službe razrade planove evakuacije lica s invaliditetom u konsultacijama s reprezentativnim organizacijama lica s invaliditetom, između ostalog i na lokalnom nivou.**

Priznanje ravnopravnosti pred zakonom (čl. 12)

22. Komitet je zabrinut zbog trenutno važećeg režima starateljstva koji je u suprotnosti s Generalnim komentarom br. 1 Konvencije (iz 2014. godine) o ravnopravnosti pred zakonom. On je zabrinut zbog nepostojanja efikasnih i transparentnih lijekova, posebno u

vezi s trenutnom praksom oduzimanja pune poslovne sposobnosti licima s invaliditetom. Komitet je jako zabrinut zbog uskraćivanja prava na stupanje u brak i prava na glasanje.

23. **Pozivajući se na svoj Opšti komentar br. 1 (2014.) o ravnopravnosti pred zakonom, Komitet preporučuje zemlji-članici da usaglasi svoje propise s Konvencijom i da zamijeni režim zamjenskog donošenja odluka režimom potpomognutog donošenja odluka koji poštuje autonomiju ličnosti, volju i preference, te uspostavi transparentne lijekove za lica s invaliditetom kojima je država oduzela poslovnu sposobnost.**

Pristup pravdi (čl. 13)

24. Komitet je zabrinut zbog nepostojanje informacija o specifičnim i raspoloživim mjerama, kao i transparentnim protokolima za obezbjeđenje procesnog prilagođavanja primjerenog životnoj dobi u sudskim postupcima, uključujući i notarsku službu.

25. **Komitet preporučuje zemlji-članici da obezbijedi transparentan, nesmetan i nediskriminatoran pristup pravdi prema slobodnom izboru i preferencama lica s invaliditetom. Dalje preporučuje zemlji-članici da pojača napore za obezbjeđenjem odgovarajuće edukacije o pravima lica s invaliditetom za osoblje pravosudnih institucija i institucija za provođenje zakona. Komitet takođe preporučuje da zemlja-članica obezbijedi dostupnost nediskriminatornog pristupa asistivnim tehnologijama i obezbijedi ovlaštene i kvalifikovane tumače za znakovni jezik što obuhvata i obezbjeđenje formata Brajevog pisma i drugih alternativnih formata u sudskim postupcima.**

Lična sloboda i bezbjednost (čl. 14)

26. Komitet je zabrinut zbog trenutne prakse koja dopušta lišavanje slobode lica s invaliditetom na bazi invalidnosti i predviđa nedobrovoljnu hospitalizaciju i prisilnu institucionalizaciju djece i odraslih s intelektualnim i/ili psiho-socijalnim invaliditetom.

27. **Komitet podstiče zemlju-članicu da opozove propise koji dopuštaju lišavanje slobode lica s invaliditetom na osnovu invaliditeta, njihovo prisilno liječenje i korištenje mjera za ograničavanje i prisilu na osnovu medicinski zasnovanog modela invalidnosti, te da obezbijedi efikasne pravne lijekove licima s invaliditetom lišenima slobode na osnovu njihovog onesposobljenja.**

Zaštita od mučenja ili okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (čl. 15)

28. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja informacija o protokolima kojima se zabranjuje korištenje mjera prisile uključujući i fizička, mehanička i hemijska sredstva ograničavanja, pretjeranu upotrebu antipsihotičke terapije i produženu izolaciju odraslih i djece s psihosocijalnim i/ili intelektualnim onesposobljenjima uprkos preporuci Ombudsmana i uspostavi Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture i drugih nehumanih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja u Bosni i Hercegovini. Prema Komitetu protiv torture (CAT/C/BIH/CO/2-5, stav 8), zemlja-članica nije obezbijedila sveobuhvatan, sistematičan i usklađen pristup rješavanju predmeta žrtava mučenja i civilnih žrtava rata.

29. **Komitet preporučuje zemlji-članici da preduzme efikasne pravne i upravne mjere za zabranu prakse nedobrovoljnog upućivanja ili hospitalizacije, prisilnog medicinskog ili, posebno, prisilnog psihijatrijskog liječenja na osnovu onesposobljenja i da obezbijedi dovoljno alternativa u zajednici. Nadalje preporučuje zemlji-članici da revidira važeće propise u odnosu na žrtve mučenja i seksualnog nasilja s posebnom pažnjom na obezbjeđenje odgovarajuće naknade i pristupa efikasnim pravnim**

lijekovima što obuhvata i razmatranje revizije trenutno važećih odredaba o teretu dokazivanja.

Zaštita od eksploatacije, nasilja i zlostavljanja (čl. 16)

30. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja informacija o efikasnim mjerama prevencije nasilja nad licima s invaliditetom, posebno ženama s invaliditetom i nasilje nad djecom s invaliditetom što obuhvata i seksualno nasilje u svim okruženjima i nepostojanje mehanizma za podnošenje žalbi protiv počinitelaca, kao i nepostojanje pravnih lijekova.

31. **Komitet preporučuje da zemlja-članica ponovo ispita praćenje i inspekciju institucija socijalne zaštite i psihijatrijskih institucija radi sprečavanja nasilja nad licima s invaliditetom, a posebno djecom s invaliditetom koja tamo još žive, kao i njihovo zlostavljanje. Takođe preporučuje zemlji-članici da obezbijedi da lica lišena slobode imaju pristup nezavisnim mehanizmima za podnošenje žalbi i da obezbijedi odgovarajuće pravne lijekove žrtvama zlostavljanja kao što su naknade i odgovarajuće odštete, između ostalog i rehabilitacija.**

Zaštita ličnog integriteta (čl. 17)

32. Komitet je zabrinut zbog činjenice da zakonski staratelj može odobriti medicinske intervencije bez slobodnog informisanog pristanka (termin informisani pristanak koristi se u smislu davanja dovoljno informacija o svim aspektima liječenja licu koje će tom liječenju biti podvrgnuto i u tom smislu termin informisani će se dalje koristiti- prim. prev.) lica s invaliditetom.

33. **Komitet podstiče zemlju-članicu da usvoji efikasne mjere za obezbjeđenje poštovanja prava na slobodan, informisan i prethodni pristanak lica s invaliditetom medicinskom tretmanu i da obezbijede efikasne mehanizme podrške za donošenje odluka u zemlji-članici.**

Nezavisan život i uključenost u zajednicu (čl. 19)

34. Komitet je zabrinut zbog:

(a) Institucionalna njega još uvijek prevladava i nema sveobuhvatne strategije deinstitutionalizacije u zemlji-članici.

(b) Broj institucionalizovanih lica s invaliditetom i dalje je velik i ne ulaže se dovoljno napora za pronalaženje sredstava za razvoj službi podrške, posebno lične pomoći u lokalnim zajednicama za one koji napuštaju institucije;

(c) Još uvijek se investiraju sredstva u obnovu postojećih institucija, dok inicijative, kao i mogućnosti koje imaju organizacije lica s invaliditetom za razvoj usluga u zajednici koje bi omogućile nezavisan život nisu dovoljno podržane.

35. **Komitet podstiče zemlju-članicu da:**

(a) **Usvoji sveobuhvatnu strategiju s jasnim i rokom određenim mjerama i da alocira dovoljno sredstava za efikasnu deinstitutionalizaciju;**

(b) **Zakonski obezbijedi da se ne ulažu dalje investicije za nove institucija, a da se osoblju sadašnjih institucija obezbijedi odgovarajuća obuka o Konvenciji, te da se ažuriraju programi studija socijalnog rada shodno tome;**

(c) **Olakša uključivanje organizacija lica s invaliditetom u razvoj strategija i šema nezavisnog života kojima bi se obezbijedile usluge na bazi zajednice, posebno na lokalnom nivou.**

Lična mobilnost (čl. 20)

36. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja transparentnog i nediskriminatorskog sistema za obezbjeđenje asistivnih uređaja i pomagala.

37. **Komitet preporučuje da zemlja-članica poboljša transparentan pristup asistivnim uređajima i tehnologijama. Takođe preporučuje da zemlja-članica donese propise i preduzme druge mjere za obezbjeđenje sredstava za transparentan sistem usluga podrške ličnoj mobilnosti što obuhvata i univerzalan pristup odgovarajućim ortopedskim, tiflotehničkim i drugim asistivnim uređajima i odgovarajuću obuku za njihovo korištenje.**

Sloboda izražavanje mišljenja i pristup informacijama (čl. 21)

38. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja podataka o standardizovanom jedinstvenom Brajevom pismu radi promocije njegove upotrebe u obrazovanju i zapošljavanju, kao i o raspoloživim aplikacijama informacionih i komunikacionih tehnologija. Isto tako je zabrinut zbog nepostojanja podataka o procedurama koje gluha lica treba da slijede da bi dobila prevođenje na znakovni jezik u javnim postupcima i na javnim dešavanjima osim pravosudnog sistema i njihovog efikasnog pristupa elektronskim medijima.

39. **Komitet preporučuje da zemlja-članica obezbijedi da javni emiteri i telekom operateri obezbijede informacije o raspoloživim formama kao što je Easy Read, automatsko/zatvoreno titlovanje i titlovanje za lica s invaliditetom i da usvoji efikasne propise s punim priznanjem znakovnog jezika i Brajevog pisma.**

Poštovanje doma i porodice (čl. 23)

40. Komitet je zabrinut zbog toga što žene s invaliditetom, posebno one s psihosocijalnim i/ili intelektualnim invaliditetom mogu biti razdvojene od njihove djece na osnovu invalidnosti.

41. **Komitet preporučuje da zemlja-članica obezbijedi dovoljno resursa za podršku porodica s djecom s invaliditetom da bi ostali zajedno. To obuhvata davanje dovoljne podrške koja će djeci s invaliditetom omogućiti da ostanu u porodici, između ostalog i putem promocije usluga koje se odnose na porodicu i pružanja podrške roditeljima s invaliditetom da zadrže punu roditeljsku odgovornost za svoju djecu.**

Obrazovanje (čl. 24)

42. Komitet je zabrinut:

(a) Ne postoje sveobuhvatni propisi s efikasnom strategijom o inkluzivnom obrazovanju, a to se odnosi i na predškolske službe za djecu s invaliditetom;

(b) Nema podataka o mjerama koje su usvojene za obezbjeđenje standardizovanih i uređenih transparentnih protokola koji se odnose na obrazovne planove, kao i relevantne tehnologije i oblike komunikacije kojima će se obezbijediti pristup učenicima i studentima s invaliditetom svim nivoima obrazovanja;

(c) Nema uporedivih podataka o finansiranju namijenjenom djeci s invaliditetom u redovnom obrazovanju, a ni o afirmativnim mjerama za upis i obezbjeđenje smještaja za studente s invaliditetom;

(d) Obezbijeđen je samo djelimičan pristup visokom obrazovanju za studente s invaliditetom.

43. Pozivajući se na svoj opšti komentar br. 4 (2016.) o pravu na inkluzivno obrazovanje i cilj održivog razvoja broj 4, posebno njegove ciljeve 4.5 i 4.8, Komitet preporučuje da zemlja-članica pojača napore za inkluzivno obrazovanje, posebno da:

(a) Usvoji i primijeni koherentnu strategiju o inkluzivnom obrazovanju u redovnom obrazovnom sistemu;

(b) Obezbijedi dostupnost škole, između ostalog putem obezbjeđenja razumnog prilagođavanja, pristupačnih i prilagođenih materijala i inkluzivnih programa;

(c) Alocira efikasna i dovoljna finansijska i materijalna sredstva i na odgovarajući način obučene ljudske resurse, uključujući i lica s invaliditetom ;

(d) Inkorporiraju obuku o inkluzivnom obrazovanju u programe univerziteta za buduće nastavnike i programe obuke za trenutne nastavnike uz odgovarajući budžet za to.

Zdravlje (čl. 25)

44. Komitet je zabrinut zbog ograničenog i nejednakog pristupa zdravstvenim uslugama za djecu s invaliditetom u zemlji-članici. Takođe je zabrinut zbog nejednakog pristupa uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i nepostojanju odgovarajuće obuke zdravstvenog osoblja o pravima lica s invaliditetom, kao i nedostupnosti medicinskih usluga i zdravstvenih objekata.

45. Komitet preporučuje da zemlja-članica preduzme efikasne i usklađane mjere za obezbjeđenje usluga rane intervencije za svu djecu s invaliditetom i da obezbijede odgovarajuću obuku zdravstvenih profesionalaca o pravima lica s invaliditetom. Takođe preporučuje da zemlja-članica zatraži od davalaca zdravstvenih usluga da ravnopravno s ostalima pružaju usluge licima s invaliditetom putem obezbjeđenja pristupačne opreme i instrumenata potrebnih za žene s invaliditetom da bi im usluge bile dostupne, a to obuhvata i usluge reproduktivnog zdravlja što bliže njihovim domovima.

Rad i zapošljavanje (čl. 27)

46. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja podataka o efikasnoj zaštiti zaposlenih s invaliditetom od otpuštanja i nedovoljnom obezbjeđenju razumnog prilagođavanja. Komitet je takođe zabrinut zbog nepostojanja podataka o situaciji lica s invaliditetom u smislu zaposlenosti u javnom sektoru.

47. Komitet preporučuje da zemlja-članica donese izmjene i dopune svojih propisa na način da uključi definiciju ‘razumnog prilagođavanja’ i ‘univerzalnog dizajna’ u skladu s Konvencijom i da obezbijedi uputstva i obuku javnom i privatnom sektoru o ovim konceptima da bi obezbijedili da invaliditet ne bude izgovor za nezapošljavanje ako je dotično lice s invaliditetom kvalifikovano za relevantni posao i ako može efikasno vršiti posao uz razumno prilagođavanje.

48. Komitet je zabrinut zbog činjenice da se broj centara za profesionalnu rehabilitaciju lica s invaliditetom udvostručio od 2009. i da nema podataka o mjerama za efikasno motivisanje lica s invaliditetom uključujući i ratne vojne invalide i njihovih poslodavaca u pravcu njihovog zapošljavanja na otvorenom tržištu rada.

49. Komitet preporučuje da zemlja-članica promoviše među poslodavcima pravo lica s invaliditetom, uključujući ratne vojne invalide na zapošljavanje ravnopravno s ostalima i da ojačaju mjere za podršku efikasnoj tranziciji svih lica s invaliditetom u zvanično zaposlenje na otvorenom tržištu rada.

Odgovarajući standard života i socijalna zaštita (čl. 28)

50. Komitet je zabrinut zbog toga što se raspoloživa finansijska podrška (“naknade”) za lica s invaliditetom dodjeljuje prema diskriminatornim kriterijumima.

51. Komitet preporučuje da zemlja-članica revidira odredbe o naknadama za invaliditet kroz usklađivanje zakona i propisa na svim nivoima vlasti da bi se ukinula sadašnja diskriminatorna praksa na osnovu uzroka invaliditeta, posebno u odnosu na ratom uzrokovani i iz mirnodopskog perioda stečeni invaliditet, kao i na osnovu mjesta boravka.

Učešće u političkom i javnom životu (čl. 29)

52. Komitet je zabrinut zbog isključenosti lica s invaliditetom iz javnog života, posebno žena s invaliditetom, kao i zbog nepostojanja propisa o efikasnim i transparentnim mjerama za obezbjeđenje glasačkih materijala i informacija

53. Komitet preporučuje da zemlja-članica donese izmjene i dopune izbornih zakona i pravila postupka relevantna za Centralnu izbornu komisiju radi obezbjeđenja ravnopravnosti učešća lica s invaliditetom u izbornom procesu i da bi se omogućilo licima kojima je oduzeta poslovna sposobnost da glasaju, nesmetan fizički pristup glasačkom mjestu, obezbjeđenje mehanizama za obezbjeđenje tajnosti glasačkih listića i dostupnost drugog izbornog materijala i informacija u pristupačnim formatima u skladu s opštim komentarom br. 2 o pristupačnosti.

Učešće u kulturnom životu, rekreaciji, dokolici i sportu (čl. 30)

54. Komitet je zabrinut zbog toga što zemlja-članica još nije ratifikovala Sporazum iz Marakeša za olakšanje pristupa za objavljenim djelima slijepim i slabovidnim licima i licima koja iz drugog razloga ne mogu koristiti štampani material. Komitet je takođe zabrinut zbog toga što uprkos činjenici da postoji usvojena strategija za period 2016. – 2021. za promociju pristupa obrazovnim, kulturnim i sportskim objektima, do sada nije uočen značajan napredak.

55. Komitet ohrabruje zemlju-članicu da usvoji sve odgovarajuće mjere za što skoriju ratifikaciju i primjenu Sporazuma iz Marakeša. Takođe preporučuje da, u skladu sa stavom 15 opšteg komentara br.2 (2014.) posveti više pažnje obrazovnim, kulturnim i sportskim objektima u smislu koordinacije na osnovu predloženog akcionom plana.

C. Specifične obaveze (članovi od 31 – 33)**Statistike i prikupljanje podataka (čl. 31)**

56. Komitet je zabrinut zbog toga što je prikupljanje podataka o licima s invaliditetom u zemlji-članici bazirano na medicinskom pristupu i da su oni fragmentirani, te da se ne vrši njihova efikasna distribucija. Komitet je takođe zabrinut zbog toga što zemlja-članica ne prikuplja i analizira odgovarajuće i razložene (klasifikovane) podatke o situaciji lica s invaliditetom.

57. U svjetlu cilja 17.18 Ciljeva održivog razvoja, Komitet preporučuje da zemlja-članica razradi sistematsko prikupljanje podataka i izvještavanja u skladu s Konvencijom i da prikuplja, analizira i distribuira razložene podatke o karakteristikama lica s invaliditetom, uključujući pol, dob, etničku/nacionalnu pripadnost, vrstu invaliditeta, društveno-ekonomski status, zaposlenost, mjesto boravka, kao i podatke o preprekama u društvu s kojima se susreću lica s

invaliditetom. Komitet takođe preporučuje da zemlja-članica garantuje nekorištenje pogrđnih izraza u odnosu na lica s invaliditetom.

Nacionalna primjena i monitoring (čl. 33)

58. Komitet je zabrinut da ne postoje izričito određen mehanizam koordinacije kako je to predviđeno članom 33 (1). Pored toga nacionalna institucija za ljudska prava ne djeluje kao nezavisni mehanizam kako je to predviđeno članom 33 (2).

59. S obzirom na Smjernice o nezavisnim okvirima za monitoring i učešće u radu Komiteta (2016.), Komitet preporučuje da zemlja-članica imenuje fokalne tačke o primjeni Konvencije na svim nivoima vlasti i nezavisni okvir za monitoring primjene Konvencije.

Praćenje i distribucije

60. Komitet zahtijeva od zemlje-članice u roku od 12 mjeseci u skladu sa članom 35, stav 2 Konvencije da dostavi informacije o mjerama preduzetima radi primjene preporuka Komiteta kao što je to predviđeno gornjim stavovima (11 i 29).

61. Komitet zahtijeva od zemlje-članice da provede preporuke Komiteta iz ovih zaključnih zapažanja. On preporučuje da zemlja-članica proslijedi zaključna zapažanja na razmatranje i postupanje vladi i parlamentu, zvaničnicima u relevantnim ministarstvima, lokalnim vlastima i pripadnicima relevantnih stručnih grupa kao što su profesionalna lica u oblasti obrazovanja, medicine i prava, kao i medijima uz korištenje modernih komunikacionih strategija,

62. Komitet snažno podstiče zemlju-članicu da uključi organizacije građanskog društva, posebno organizacija lica s invaliditetom u pripremu periodičnog izvještaja.

63. Komitet traži od zemlje-članice da distribuira ova zaključna zapažanja naširoko, između ostalog i nevladinim organizacijama i reprezentativnim organizacijama lica s invaliditetom, kao i samim licima s invaliditetom i članovima njihovih porodica na zvaničnim i manjinskim jezicima, uključujući i znakovni jezik i u pristupačnim formatima uključujući i Easy Read, te da ih učini dostupnima na web stranicama organa vlasti u dijelu koji se odnosi na ljudska prava. .

Naredni izvještaj

64. Komitet traži od zemlje-članice da preda svoj kombinovani drugi i treći periodični izvještaj najkasnije 12. aprila 2020. godine i da njime obuhvati informacije o primjeni ovih zaključnih zapažanja. Komitet poziva zemlju-članicu da razmotri mogućnost podnošenja navedenih izvještaja prema pojednostavljenoj proceduri prema kojoj Komitet priprema listu pitanja najmanje godinu dana prije datuma podnošenja izvještaja zemlje-članice. Odgovori zemlje-članice na tu listu predstavljaju izvještaj.